

✦ ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА ✦
КНИЖЕЧКА: 181.

ЯРОСЛАВ ВІЛЬШЕНКО.

ПЕРША КРИВДА

Сценічна картина в 1 дії
з життя Тараса Шевченка.

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО "ГОВЕРЛЯ"
НЮ ЙОРК - ЗДА

1962

diasporiana.org.ua

Дієві особи:

Тарас Шевченко, хлопя 10 років;

Микитка, його брат, 12 років;

Іринка, сестра 8 років;

Оксана, мачуха Тараса;

Степанко, її син;

Павло Грушівський, Тарасів дядько.

Оксанка, дочка сусіда.

Гурток хлопців і дівчат.

Сцена: частина запущеного саду — калина, бур'ян.

ЯВА 1.

Тарас та Іринка.

Тарас (нахилює до себе протилежне віття калини та звязує так, що робить з віття щось ніби будку):

Ось буде хатка, як палатка!
Туди пороблю стежечки
Та вистелю пісочком гладко,
Між ними цвистимуть квітки,
Буде тут в мене любо, мило.
Неначе в панському саду —
Калина, бачиш, як зацвила!
Ось тут я бурю пережду.

Іринка: Тарасе, справді тут чудесно,
Сиди та грайся тут як слід,
Я потайки тобі принесу
Ось тут щонебудь на обід.

Тарас: Туг любо так мені, Іринко.
Хоч кривда всежтаки болить:
На москалеву кляту скриньку
Не глянув навіть я на мить,
Не то, щоб гроші його брати,
А мачуха кричить: «Це він!»

Іринка: Ще щастя, що утік ти з хати,
Бо за проклоном шле проклін
Москаль і всіх хотів стріляти,
Лютує ще у хаті він

- Тарас:** Ах, як би жила наша мати,
Не було би так гірко нам!
- Іринка:** Бо ти, Тарасе, без потреби
Все побивавш Степанка,
Тому вона є проти тебе,
На тебе все лиха така?
- Тарас:** Його я перший не займаю.
То він, неначе той реп'як,
Чіпляється мене. Тікаю
Від нього, та втекти ніяк.
- Іринка:** Це правда, він недобрий досить,
Видумує лихе на нас
І все те мачусі доносить —
Це він сказав: »Украв Тарас!«
- Тарас:** Тож бачиш, як же тут стерпіти?
Мене, знай, кривда так болить —
Для мачухи чужі ми діти.
Непотріби — все верещить.
- Іринка:** Ну, щож, дарма. Нам слід терпіти,
Ще поки ми усі малі...
- Тарас:** Однаково всім сонце світить,
А кривди тільки на землі;
Тож правду кажеш ти, сестричко,
Ще поки ми усі малі,
Терпім — це кривда невеличка
Супроти кривд усіх в селі.
- Іринка:** Тож грайся ти, а я принесу
Тобі і їсти й пити тут,
Зварила мачуха кулешу
Та й будуть галушки мафуть.

(Відходить).

ЯВА 2.

Тарас сам.

Село моє кохане, миле!
Неначе писанка село:
Сади вишневі зацвили,
Зеленим газом поросло,
А на горі стоять палати
Неначе диво, а кругом
Тополі та дуби кріслаті
І верби тихі над струмком.
А там і ліс, і ліс, і поле,
І сині гори за Дніпром,
Здається гора тут ніколи,
Ні кривди досі не було!
Чи не було? Ох, Боже милий!
Тут матір добрую мою,
Ще молодою, у могилу
Покляла нужда — в цім раю...

(По хвилині).

Та що це я, немов дідусь мій,
Попав в задуму та сную
Сумні думи? Де мій усміх?
Я ж молодий, здоров жию!
Свою я книжечку добуду,
Що сам її списав собі,
Сковороду читати буду
І зараз край зроблю журбі.
*(Добуває книжечку з-за пазухи
та читає):*

*Ой, ти, птичко-жовтобоко,
Не клади гнізда високо,
Клади на зеленій травці,
На молоденькій муравці —
От, ястріб над головою

Висить, хоче ухватить,
Вашою живе він кровю,
От-от вже кигті гострить!
(Дальше підспівує з пам'яті):

«Стоїть явір над водою,
Все киває головою;
Буйні вітри повівають,
Руки явору ламають.
А вербочки шумлять низько,
Волічуть мене до сна,
Тут тече потічок близько,
Видно воду аж до дна...

(По хвилині говорить):

Мудрий був Сковорода той,
Він багатства не бажав,
Правди лиш ішов шукати,
Нагороди в Бога ждав
Не на цім, на тому світі,
Бо у Бога правда є...
І дідусь говорять: «Діти,
Хто все правдою живе,
Цей щасливий буде всюди,
Не боїться горя, кривд,
Добре серце май лиш в грудях
Будеш і в біді щаслив!»
Хай журба іде геть в дебри,
Я веселий буду все,
Пукавку зроблю для себе,
Обід сестра принесе...

*(Тне прута з калини, робить
пукавку та співає):*

Ой, на горі жито,
Й на долині жито,
Межи тими гороньками

Козаченька вбито.
Вбито його вбито,
Затягнуто в жито,
Червоною китайкою
Личенько накрито.

ЯВА 3.

Тарас, Іринка та Микитка.

Іринка (*вбігає*):

Тарасе, пробі, кинь співати!
А то найдуть тебе осьтут,
Бо дядько й мачуха із хати
Пішли тебе шукать і кут
Переглядають всюди кожен
І горе, як найдуть тебе,
Тож тихо тут сиди, небоже!

Микитка: Не рухайся, мовчи, ні бе!

Іринка: Я галушок тобі узяла...

Микитка: А я кулешу та кисляк.
Сиди та їдж собі помало,
Не зраджуйся нічим, ніяк!
Ми сироти, самим нам треба
Все помагать собі в біді,
Самим нам думати про себе,
То добре нам буде тоді.

Тарас (*їсть кулешу з кислим молоком, а потім галушки*):

Ну, щож там в нас чувати в хаті
Чи заспокоївся москаль?

Микитка: Для нього це велика втрата,
Бідак він, то було і жаль —
Та вже вспокоївся, бо дідо
Вернули три рублі йому.

Тарас: Смачненько вже я пообідав.

Іринка: Давай горнята, я візьму,
Тепер нема нікого в хаті —
Помию їх і покладу,
Ніхто не буде навіть знати,
Що ми дали тобі їду.

Тарас (*подає горнята*):

Я дякую тобі, Іринко,
Мерщій з горнятками біжіть
Та ні, стривайте ще хвилинку,
Про діда ще мені скажіть:
Чи вірять теж, що я вкрав гроші?

Микитка: О, ні! Говорять: »Це брехня!«

Іринка: Кажуть: »Тарас хлопчак хороший
І чесний — ручу за це я!«
Мерщій ходімо вже, Микитко,
Щоб не підглянули тут нас.

Микитка: Ходім, біжим у хату швидко,
Нехай не знають, де Тарас!

(Відходять).

ЯВА 4.

Тарас сам.

Я радий, що дідусь мій віри
Не ймуть, що я ті гроші вкрав,
А то терпів би я без міри,
Кодиб і він також думав,
Що злодій я. О, добрий Боже!
Ти знавш все і знавш теж,
Чужого взяти я не можу —
Незаймане, святе чуже!
Гріха та нечести боюся,
А правду ціню над усе,

Дідусь так вчили та матуся
І батько кажуть: »Не несе
Крадена річ у хату шастя,
А гріх і горе та докір;
Хто раз покусі тій піддасться,
На завжди тратить честь, повір...
О, ні! Сумління в мене чисте
Й ніяк його не сплямлю я,
Мене докір не буде гризти.
*(Піднімає очі до неба і кладе
руки на серці).*

Ти знавш, ненечко моя,
Що там живеш у Бога в небі,
Що я, твій син, не є такий;
Хочаб в якій я був потребі—
Не сплямлю крадіжю руки!
*(Кінчить робити пукавку, стрі-
ляє в неї та співає):*

Ой, гук, мати, гук,
Де козаки йдуть...

ЯВА 5.

Тарас і Степанко.

Степанко: Ага, то тут ти скривсь, Тарасе!

Тарас (до себе):

Ах, Боже! Пробі! Степанко!
Тепер пропав я вже нещасний,
Побють на винне яблуко!

(до Степанка):

Чого тобі у мене треба?
Чого приліз ти тут в мій кут?
Тікай мерщій, бо є на тебе.
Тугий, здоровий в мене прут!
Побю тебе або застрілю

із пукавки, ось глянь вже я
Ціляю й певно. що поцілю —
Нешасна доленька твоя.

Степанко *(утікає):*

Ой-ой, ой-ой! Убити хоче!
Мамуню, дядьку, тут Тарас!

ЯВА 6.

Тісамі й дядько Павло та мачуха Оксана.

Дядько: А, тут ти є, недобрий хлопче,
Що ганьбу кинув на всіх нас!
*(Заходить із заду та ловить Тараса, мачуха за-
ступає Тарасові дорогу зпереду)*

Мачуха: Так збить його, щоб довго тямив
Як лакомиться на чуже!

Тарас: Клянуся я тут перед вами,
Що я не брав, не брав і вже!

Мачуха: Не брав?! А хто до цього здібний,
Непотрібе, як тільки ти?

Дядько: Признайся зараз, бо так зібю,
Що кров цюрком буде текти!
(Бе Тараса).

Тарас: О, нене, нене, рідна нене,
О, добра ненечко моя,
Глядиш ти з неба все на мене,
Ти бачиш, що невинний я!

Мачуха: Думає мамою задурить,
Його наскрізь я знаю вже;
Так бити, щоб тріщала шкура,
Нехай не рветься по чуже!

Дядько *(бе Тараса):*

Скажи де ті рублі сховав ти,
А ні, то битиму на смерть,

Так, що сконаєш ти до завтра.
Покрию синяками вщерты!
(*Бе Тараса*).

Тарас (*веться з болю*):

Скажу вже, вже, вже покажу.
Ось тут, ось тут я їх сховав.

Мачуха: А що, не бий дитину вражу?
Казала я, що він украв!

Дядько (*порпав землю*):

Немає тут, ти дуриш, хлопче,
За те ще гірше битиму!

Мачуха: Драбуга викрутитись хоче,
А київ двацятьпять йому!

Дядько (*бе знову*):

Чи скажеш де дінув рублі ті?!

Тарас: Я скрив їх край калини тут!

Мачуха: Чи бачив хто таке на світі?!
У волость дати його під суд!!
Там правду вже добудуть з нього.
Добути вміє Опанас!

Дядько: Чи ти, лінтяю, іще довго
За ніс водити будеш нас?!

Тарас: Ні, я не крав!

Мачуха: Забув вже кий,
З заліза він, вам кажу я!

Дядько: Скажи вже раз, чи ти дурний
Де дів рублі? [е?!

Тарас: Не крав їх я!

(*Дядько бе Тараса*).

ЯВА 7.

Тісамі й Іринка.

Іринка *(вбігає)*:

Рублі, рублі уже найшлися!
Найшов москаль у Степанка,
Зловив його, як брав з полиці,
Всі три рублі держав в руках.

Мачуха: Неправда це?

Іринка: То йдіть спитати!
За руки ще москаль держить.

Мачуха: Держить? Біжу мершій до хати,
Бо ще готов його побить!
Не вкрав він, може грався грішми,
Бо то лискуче, то манить.

Тарас: О, Боже, ти мене потішив!

Іринка: Будь ласка, дядечку, пустіть
Вже Тараса, бо він невинний!
(Дядько пускає Тараса й відходить).

ЯВА 8.

Тарас та Іринка.

Іринка: Ось бачиш, хто украв рублі!
Ох, бідний ти, болить десь спина?

Тарас: Пусте, я радий, що в селі
Не піде слава, що я злодій!
Це більше ще боліло б знай...
Болить, Іриночко, та годі,
Дідусь дасть зілля й болям край!
А як би кинули неславу,
Що злодій я, то вже на вік
Було б ім'я моє пропало!
Ніде б я від клейма не втік!

О, ненечко моя ти мила,
Я знаю, це вблагала ти
У Бога і Господня сила
Не дала скривдить сироти!
Ходім, Іриночко, на цвинтар,
За неню змовить молитви...

Іринка: Й подяку Господу зложити,
Що правду виявив! — Диви!
(по хвилині)

Заждім хвилинку ще, Тарасе,
Ось гурт дітей іде до нас:
Петрусь, Гриць, Ксеня, Стець, Івасик,
Оксанка Желехівна враз!

Тарас (радісно):

Оксанка йде! Як так, заждімо,
В гурті забуду лихо все!
Підемо разом з ними всіми!

Іринка: В платку Оксанка щось несе!

ЯВА 9.

Тісамі, Оксанка й гурт дітей.

Оксанка: Вітайте! Добре, що найшла вас!
Про кривду знаю вже твою,
Тарасе!

Тарас: Добре, Богу слава
Скінчилось (насилу сміється). Я здоров, жию!

Оксанка (зворушено):

Та дуже десь тебе боліло?

Тарас: Про те, Оксанко, тихо, ша!
Боліло, правда, досить тіло,
Та більш боліла ще душа!
Та вже минулось! Як олива,
Вся правда вийшла вже наверх!
Тепер моя душа щаслива,

Забув вже біль я ввесь тепер!

(по хвилині)

Тепер підемо всі на цвинтар,
Де ненецька лежить моя,
На гробі змовлю я молитву,
Подяку зложу неньці я,
Бо вірю сильно, що це ненька
У Бога вставилась і Бог,
Там вислухав її! Бідненька
Десь лила сльози, як горох,
Щоб Бог не дав покривдить сина,
Не дав зневажить сироти.
А неньчина сльоза перлина,
У Бога важить, бо найти
Ціннішого ніщо не можна
У світі Божому цілім!
А ненецька була побожна,
Як жила з нами на землі!

Оксанка: Так, тямлю маму твою добре,
Побожна й добра була все,
Хоча давило лихо, горе —
Не нарікала. Ще несе
Біднішим, було, що потреба,
Хоч теж біди зазнала вкрай.
Напевно, що пішла до неба,
Інакше навіть не думай!

(по хвилині)

Та, бач, забула я, Тарасе,
Ось яблука для тебе тут!
(поде йому платок із яблуками).

Тарас: Великі всі такі і красні!
З тієї яблуні мабуть.
Що нам край хати так зацвила?

Оксана: Ні, ні! Це щепи дві нові,

Уперше в осені зродили —
То яблука є зимові.
Тарас: Я дякую тобі, Оксаню!
Та я не зїм цих яблук сам —
Товариші мої кохані,
Я всім по яблуку вам дам.
(Роздав яблука).

ЯВА 10.

Тісамі й Микитка.

Микитка: Ти тут, Тарасе! Є новина!
Такий сумний тепер москаль:
Говорить разураз: «Хлопчини
Невинного так жаль, так жаль!
Щоб вибачив, піду просити,
Щоб Бог мені простив гріха!»
І дядько ходять теж прибиті,
А мачуха така лиха!
Дідусь развраз їх картають,
Кажуть, що в школу знов дадуть
Тебе і вже подбають,
Щоб кривди не терпів ти тут!
Тарас: О, знов для мене Бог ласкавий,
Я знову вчитисьму в дяка!
Візьмуся знов до книжки жваво —
Хоч тільки вільно крілакам!
Ох, Боже наш, чому не можна
Учиться нам, як паничам,
Наук усіх? Людина-ж кожна —
Це Божий твір, а кріпака
Бог не творив — лиш злії люди,
Що поневолили братів...
Оксанка: Тарасе, все ще добре буде,
Бог терпеливий, але гнів
Його на кривдників упаде

І правда панувать прийде —
Так твій дідусь говорить завжди —
Вже кривди не буде ніде!

Один із хлопців:

О, так, Тарасе, не журися,
І лихом вдар об землю ти
І з нами разом веселися,
Хай час нам весело летить!
Гей, хлопці враз і ви дівчата,
Женімо сум від Тараса —
Ану, щось разом заспівати,
Хай пісня лине в небеса.

(Хлопці й дівчата уставляються в коло та співають):

Стоїть явір над водою,
В воду похилився,
На Тараса пригодонька,
Тарас зажурився.

Підеш в школу учитися
І все добре буде,
Тільки серце добре, щире
Хай скривають груди.

Не хилися явороньку —
Ще ти зелененький;
Не журися, Тарасику,
Ще ти молоденький!

Тільки серце добре, щире
І любов правдиву,
Буде щастя, доля й воля
І жниво на диво!

Не журися, Тарасику,
В тугу не вдавайся,
Ти ж козацький є нащадок —
Як козак тримайся!

(Заслона поволі опадає).

Кінець.

І правда панувать прийде —
Так твій дідусь говорить завжди —
Вже кривди не буде ніде!

Один із хлопців:

О, так, Тарасе, не журися,
І лихом вдар об землю ти
І з нами разом веселися,
Хай час нам весело летить!
Гей, хлопці враз і ви дівчата,
Женімо сум від Тараса —
Ану, щось разом заспівати,
Хай пісня лине в небеса.

(Хлопці й дівчата уставляються в коло та співають):

Стоїть явір над водою,
В воду похилився,
На Тараса пригодонька,
Тарас зажурився.

Підеш в школу учитися
І все добре буде,
Тільки серце добре, щире
Хай скривають груди.

Не хилися явороньку —
Ще ти зелененький;
Не журися, Тарасику,
Ще ти молоденький!

Тільки серце добре, щире
І любов правдиву,
Буде щастя, доля й воля
І жниво на диво!

Не журися, Тарасику,
В тугу не вдавайся,
Ти ж козацький є нащадок —
Як козак тримайся!

(Заслона поволі опадає).

Кінець.